

עומק העצה

ממרן רה"י הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

פרשת נח

עמקי תורתך

עניני חזון והשעה

'הדרך לגדול בתורה'

[מתוך משא חיזוק אברכי הכוללים
בקהילת תורה ותפילה בשכונת אחיסמך
- תשרי פ"ז]

התורה 'מגדלת' את האדם

איתא במגילה (כז, א) ואת כל בית גדול שרף באש, ריו"ח וריב"ל חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפילה.

מבואר שיש כזה מושג שהתורה 'מגדלת' - וכלשון הגמ' בית ש'מגדלין' בו תורה, והדבר צריך פירוש.

הנה למשל תינוק בן יומו, מספיק לו למאכלו כמות מסויימת של חלב, אך כשעובר חודש והחלב נהפך לחלק מעצמותיו, שוב כבר לא מספיק לו כמות זו אלא הוא זקוק ליותר, ולאחר כמה חודשים כשגדל יותר, שוב הוא זקוק לעוד יותר, והסיבה לכך, שהחלב אינו 'משביע' אותו אלא 'מגדל' אותו.

כך הוא גם בתורה, יש הלומד תורה ומרגיש שביעה, אך הלומד כדבעי באופן שהתורה נקנית לו בנפשו, הרי זה מגדל אותו, וככל שגדל הרי הוא צמא ליותר ולעולם אינו שבע.

ניתן להביא דוגמא ל'גדילה' בתורה שמצינו אצל גדולי ישראל מהספדו של מרן הגר"י קמנצקי זצ"ל על מרן הגר"א קוטלר זצ"ל, וכך אמר, דהנה מצוי בבחור הנכנס ללמוד בישיבה, שלאחר תקופה קצרה הוא משתנה לגמרי ונעשה בן תורה וכבר לא ניתן להכירו, אך כעבור תקופה נוספת כבר אין ניכר בו כ"כ תוספת שינוי מהתקופה שקדמה לו, ולאחר תקופה נוספת כבר בקושי ניכר בו איזה תוספת שינוי.

אמר הגר"י קמנצקי, שעל הגר"א קוטלר אף בגיל למעלה משבעים, אם לא פגש אותו במשך ג' חדשים, כבר לא הכירו, כיון שכל הזמן ה' במצב של גדילה, והתורה גידלה אותו כסדר, וזהו שכתוב בפסוק 'כי נער ישראל ואהבהו' - שכלל ישראל משולים ל'נער' - תמיד במצב של גדילה.

ע"י קניני התורה זוכים שהתורה מגדלת את האדם

אכן, מהו הסוד שעל ידי זה זוכים שהתורה תגדל

הנהגת כלל ישראל היא למעלה מהטבע

ועוד מציאות למעלה ממנו של מציאות למעלה מהטבע, מעמיד המהר"ל (תפא"פ א) באופן נפלא 'ומזה תראה כי העם הזה יותר נפשם אלקית מצד ההכנה הזאת ומפני כי עכו"ם הם מן העולם הטבעי לכך היו שבעים אומות כי עולם הטבע נברא בשבעת ימי בראשית והאומה היחידה היתה על הטבע והיא כנגד השמיני כי השמיני הוא על הטבע'

אומות העולם הרי הם בחיותם בתוך מסגרת הטבע,

בתוך העולם והמגבלות שהקב"ה ברא בעולמו, אבל כלל ישראל הם במציאות למעלה מהטבע ובה נתייחדו משאר אומות העולם, וכמו שאמר חז"ל (שבת קנו.) 'אמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל... אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל' והיינו שכלל ישראל הם מעל הטבע ומעל הזמל שהם המגבלות וחוקי הטבע שברא הקב"ה בעולמו.

וביסוד דברים אלו והחילוק בין אומות העולם לכלל ישראל, מבואר היטב ענין המצוות של כלל ישראל כנגד המצוות שנצטוו בהם אומות העולם, שבע מצוות בני נח, הם שבע והם מצוות בתוך עולם הטבע, ובתוך חוקי העולם שברא ה' בעולמו, וכלשון המהר"ל (שם) 'ועכו"ם לפי מעלתם נתן להם ז' מצוות שהם שבע מצוות בני נח' וענין מצוות אלו הם רק לשמר את הטבע, והיינו שלא להשחית את העולם שברא הקב"ה וזה כל ענין המצוות של גזל, שפיכות דמים וכו' שבהם נצטוו העכו"ם שהם רק שלא להשחית העולם, ולכן בדור המבול כשאומות העולם חטאו בשבע מצוות אלו, אזי העולם היה צריך להיחרב מחמת שהם גרמו להשחתת העולם, עולם הטבע.

אולם המצוות שנתן הקב"ה לישראל הרי הם מצוות למעלה מהטבע, מצוות מעל העולם הגשמי שברא הקב"ה, למעלה מהטבע, וזה הכוח של התורה הקדושה והמצוות, שהם בלי חוקים ובלי מגבלות של זמן ומקום, וכמו שאמר שלמה המלך בקהלת (א, א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' ודרשו חז"ל שלמעלה מן השמש יש יתרון, והיינו המצוות ולימוד התורה שהם למעלה מן הטבע ויש בהם כוח לחדש עוד עולמות

מהלך עבודתו של אברהם אבינו כנגד עבודתו של נח

'אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח'. וברש"י כתב 'ובאברהם הוא אומר (כד, מ) אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו' והיינו שנח עם כל מדרגתו היה צריך סעד, אבל אברהם לא היה צריך סעד, אלא צדקתו עמד לו לבד.

'הכוח לחיות בעולם של קדושה, בעולם גבוה של למעלה מהטבע, הוא על ידי לימוד התורה, וחיים במציאות של תורה שלא מוגבלת למציאות העולם, ולחשבונות הרבים שבתוך הטבע.'

רש"י מעמיד שנח ואברהם היו בשני דרגות שונות בעצם עבודתם מול הקב"ה אברהם היה במידה אחת של קיומו בעבודתו, ונח לעומת זה היה במצב של עובד ה' שצריך סעד לתומכו, והדברים טעונים ביאור מהם ב' מידות אלו בעבודת ה' ובמה היה שונה אופן עבודתם זה מזה.

במקום נוסף מעמיד רש"י הבדל בין עבודתו של נח לעבודתו של אברהם אבינו, והוא מהגמרא

בסנהדרין (קח.) כתיב אצל נח שהיה 'צדיק תמים בדורותיו' והביא רש"י 'יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום'

ב' ביאורים הביא רש"י בפירוש הפסוק, אמנם ז"ו שאין עבודתו של זה כזה, וכל אחד היה בענין אחר בעבודת ה', ובהו יש שדרשו לגנאי ויש לשבח, ונעמוד לבאר ולהסביר מה היה החילוק ביניהם ובעבודתם לפני ה'.

במהר"ל מבאר בכמה מקומות שמספר שבע הוא המורה על הטבע, שהם שבעת ימי השבוע, שבהם נברא העולם הגשמי שהוא עולם הטבע, ולמעלה ממנו, מספר שמונה הרי הוא יוצא מהטבע, ומספר זה מורה על הנהגה ועל מציאות למעלה מהטבע, היוצא מגבולות הטבע, והטבע הרי הוא מוגבל בגבולות הטבע שחוק ה' יתברך, וכענין הזמן שכל מציאותו הוא הגבלה, וחוקות שמים וארץ, לגלגל השמש הירח והכוכבים.

מציאות כלל ישראל היא למעלה ממצאות הטבע

ואחר הבנה זו שיש בעולם שלנו מציאות של טבע,

ובכוח מצוות אלו אף ניתן לאדם כוח לבוא אל מעבר למגבלת הזמן של העולם הגשמי שלנו, וכדברי הגמרא בשבת (קנב.) שעמי הארצות ככל שמזקינים הדעה נפחתת, אולם בת"ח ככל שמזקינים חכמה מתווספת בהם' והביאור הוא שבתוך הזמן באמת האדם נהיה יותר זקן ודעתו בתוך הטבע מטפשת עליו, משא"כ תלמידי חכמים שחיים בעולם של למעלה מהטבע, אדרבה כוח תורתם מתווסף בהם עוד.

וזה הכוח שנחתך בלימוד התורה אצל כלל ישראל שיכול לברוא עוד עולמות חדשים על ידי תורתו, על הפסוק 'השמים החדשים והארץ החדשה' (ישעיה סו, כב) מביא הנפש החיים (שער ד, יב) את מאמר הזוהר שזה הולך על העולמות שאדם מחדש בכוח תורתו למעלה מן הטבע ומעבר לעולם הגשמי שבו אנו חיים.

הנהגתו של נח היא בתוך הטבע שברא ה'

לאור הדברים הנ"ל מתברר לנו היטב שהנהגתם של נח ואברהם היו חלוקים מעצם יסודם, נח היה עבד ה' בתוך עולם הטבע, בקיום שבע מצוות בני נח, אבל הנהגתו של אברהם אבינו ע"ה היתה בעולם שמעל הטבע, בעולם הרוחני, נח שהנהגתו היתה הנהגה בתוך הטבע, צריך סעד, אבל אברהם היה בהנהגה מעל הטבע, והוא 'מתחזק ומהלך בצדקו מאליו' וזוה נבין שהמצווה הראשונה שבה צווה אברהם היתה מצוות המילה, שהיא ליום השמיני וזה יורה על דרכו שהוא למעלה מהטבע וכמו שכותב המהר"ל (נצח ישאל פ"ט) 'וזה יורה המילה, שהמילה מורה על שלימות צורתן הנבדלת מן החמרי, כאשר המילה ביום השמיני והוא לאחר ז' שהם ימי הטבע שבהם נברא העולם הטבעי, והמילה שהיא אחר ז' ימים שהם ז' ימי בראשית היא על הטבע'

בפסוק בקהלת (פ"ו, כט) 'אֲשֶׁר עֲשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר וְהָמָה בִּקְשׁוֹ חֲשֹׁבוֹנוֹת רַבִּים' הקב"ה ברא את אדם הראשון ישר לפני החטא, והמה בקשו חשבונות רבים, החשבונות הללו הם חשבונות שבתוך עולם הטבע, בתוך הגבולות הקיימים יש חשבונות, אולם הקב"ה ברא את האדם ישר בעולם של קדושה בלי חשבונות.

והן הדברים שכתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים'

והיינו שהכוח לחיות בעולם של קדושה, בעולם גבוה של למעלה מהטבע, הוא על ידי לימוד התורה, וחיים במציאות של תורה שלא מוגבלת למציאות העולם, ולחשבונות הרבים שבתוך הטבע.

אנחנו נמצאים במוצב של גזירות ההולכות ומתחדשות על עולם התורה, הכוח להתגבר על כל הדברים הללו, ולחיות מעל הטבע, מעל המציאות הטבעית שבה אנחנו חיים היא לחיות בעולם של קדושה, בעולם של רוחניות, להיות משועבדים לתורה כבני לוי, ועל ידי זה נוכל להנצל מכל הגזירות הרעות הללו.

אותנו, דבר זה תלוי עד כמה יש קניני התורה, ככל שמרבה בקניני התורה, התורה נעשית קנין בנפשו ומגדלתו ומרוממתו, משא"כ לימוד בעלמא ללא קניני התורה, הרי זה נכנס מפה ויוצא משם והוא נשאר אותו בן אדם כבתחילה ואינו גדל כלל.

יש לשון באגרות החזו"א, שע"י ריבוי קניני התורה זוכים לטעם יותר ברור בתורה, ואברך הרוצה שלא 'להתייבש' מוכרח לקנות את קניני התורה ועי"ז יהי' לו תמיד טעם ברור בתורה.

ניתן דוגמא להמחשת הדבר, שני בני אדם חפצים להבין את תרבות החיים של מדינת סין, האחד לומד לימודים על סין ונעשה מומחה עצום לכל עניני מדינת סין, התרבות, אורח החיים וכו' וכו', ואילו השני אינו לומד עליהם כלום אלא הוא עובר לגור שם כמה שנים, הדבר פשוט שהשני שגר שם מבין הרבה יותר טוב, דמי שגר בסין הוא 'חי' את מדינת סין בכל ישותו.

הוא הדין בלימוד התורה הקדושה, אדם שיש לו קניני התורה הפירוש הוא שהוא 'חי' את התורה בכל מהותו וכל ההבנה שלו בתורה שונה לחלוטין, והוא טועם טעם יותר ברור בתורה.

ע"י קניני התורה משתנה כל הלימוד לצורה אחרת לגמרי, זהו לימוד שמגדל את האדם, וככל שלומד יותר הוא גדל עוד ועוד, ולעולם אינו שבע.

תורה בלא יראת שמים חסר בחשיבות ערך התורה

צריך לדעת יסוד נוסף כדי לזכות שהתורה תגדל אותנו, - הלימוד תורה ללא יראת שמים חסר לו בערך התורה, ובחשיבות שיש בכל מילה בתורה, ובכל תוספת עליה בתורה, וממילא הוא גם אינו מודה על האמת.

כתוב בדרשות הר"ן, שככל שדבר הוא יותר יקר הרי הוא נמדד במשקל יותר קטן ויותר מדויק, כגון ברזל נמדד במשקל של טון, ונחושת נמדד במשקל של קילו, וזהב נמדד במשקל של גרם, ויהלומים נמדדים במשקל של קראט, והסיבה לכך, שככל שהדבר יותר יקר ממילא אפי' שינוי קטן הוא משמעותי.

אמר הח"ח, שבדמיון לקראטים, למשל יהלום השוקל קראט אחד נקי, שוה לדוגמא אלפיים ש"ח, ואם הוא שוה קראט וחצי נקי, אינו שוה רק עוד אלף ש"ח, אלא הערך שלו עולה הרבה יותר, דככל שהוא יותר גדול הערך שלו עולה פי כמה וכמה, ה"ה ברוחניות, כל עליה הכי קטנה אינו רק כמו תוספת ברזל או נחושת אלא כמו תוספת זהב ויהלומים.

אם יודעים את הערך הנכון לכל מילה בתורה ולכל חידוש בתורה, אז מרגישים כסדר שכל מה שלומדים אוספים בזה עוד ועוד יהלומים, ולעולם לא מתעייפים או מתייבשים, כמו שאף אחד אינו מתעייף מלאסוף יהלומים, אבל אם מרגישים שאוספים נחושת או ברזלים אז ממילא מתעייפים.

הדבר בדוק ומנוסה, שכל אברך שמרגיש שהוא מתחיל להתייבש, אם ילמד קצת ענייני ירא"ש, כל העייפות וההתייבשות יתפוגגו, אמנם צריך ללמוד בספר שמתחבר אליו, דיראת שמים אינו כמו לימוד ההלכה שלומדים ומקיימים, אלא ליראת שמים צריך להתחבר, וכל אחד ימצא את הספר שמתחבר אליו, לאחד זה חסידות ולשני זה מהר"ל, לא משנה מה, כל דבר חיזוק שיעלה בעיניו את הערך של תורה, והוא יתחבר לזה, ממילא כל הלימוד שלו יהי' כבר בצורה אחרת לגמרי.

הלומד בצורה זו לעולם לא יתייבש, מתי מתייבשים, כאשר שבעים בתורה, אבל אם יודעים שהתורה מגדלת ויש קניני התורה, כל מה שלומדים, הרי זה עושה קנין בנפשו ומגדלתו ומרוממתו ויש טעם אחר לגמרי, ואז לא מתייבשים, שיודעים כמה אפשר ללמוד עוד וכמה אפשר לגדול עוד, אף פעם לא שבעים אלא גדלים עוד ועוד.

עיקר התורה בזמנינו נמצאת בכוללים

המציאות היום שעיקר התורה נמצאת בכוללים, מהישיבות יוצאים כבר בערך בגיל 22, וכמה כבר הספיקו ללמוד וכמה כבר יודעים, הסטייפלער אמר שבישיבות לומדים 'איך ללמוד', אבל מתי 'לומדים' זה בכוללים, אך צריך לנצל את הזמן.

ולדוגמא, בישיבת מיר באירופה בחורים היו נכנסים רק בגיל 72 - 82, ורק אז התחילו לשמוע את ר' ירוחם ולקבל ממנו, היום בחור כבר יוצא מהישיבה בגיל 22 - 32 והוא כבר יודע הכל ואין מה ללמוד אותו, מה הוא כבר יודע ומה הוא כבר למד, הוא כמעט לא יודע כלום, והעלייה והגדילה האמיתית היא רק בתור אברכים שאז גדלים באמת, וממילא כמה שהאברכים יוסיפו ביראת שמים ובקניני התורה, הוא לא יתייבש אלא ימשיכו לגדול עוד ועוד בלי גבול.

בזמנינו בכוללים נמצאים גדולי תורה, הכוללים היום הם עיקר התורה בכלל ישראל, וזהו ההצלה של הדור, וזה מה שתיקן החזו"א לאחר החורבן הגדול, שצריכים כוללים וזהו המקום של גדולי תורה.

ה' יעזור שנזכה לגדול בתורה ולקנות את התורה ושהתורה תגדל אותנו עוד ועוד בלא גבול.

